

2. Иликтөөнүн негизинде биология предметинин мазмундук тилкелери менен 7-класстын биология предметинде жаныбарлар курсунун маалыматтары дал келтирилди. Ошондой эле, “Кыргызстандын жерде - сууда жашоочуларынын түрлөрү. Жерде - сууда жашоочулардын мааниси” аттуу темада сабактын иштелмеси сунушталды жана мазмуну илимий жактан такталды;

3. Жаңы маалыматтарды колдонуп ар бир биолог мугалимдер жана биология багытында билим алып жаткан студенттер сабак өтүүдө колдонушса болот. Же ушул үлгүгө салып башка сабактардын иштелмесин өздөрү иштеп чыгып предметтик стандартта белгиленген компетентүүлүктөрдүн кеңири калыптануусу ишке ашары белгиленди.

Адабияттар тизмеси:

1. Кыргыз республикасында билим берүүнү өнүктүрүү концепциясы 2020-2040-жылдарга чейин [Электронный ресурс]. КР Өкмөтүнүн 2012 –жылдын 23-мартындагы №201 токтому менен бекиген. – Режим доступа: <http://cbd.minjust.gov.kg> > act > view > ky-kg.
2. **Коростолева, Т.В.** Развитие предметной деятельности учащихся в курсе биологии основной школы [Текст]: дисс... докт. пед. наук / Т.В. Коростолева. – Санкт Петербург, 2007. – 340 с.
3. **Сатыбекова, М.А.** “Биология” 7 - класс “Жаныбарлар” курсунун окуу программасы [Текст] / М.А. Сатыбекова.
4. Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарынын 5-9 класстар үчүн “Биология” боюнча стандарт [Текст]. – 2015. – 115 с.
5. **Сатыбекова, М.А.** Биологияны окутууда предметтик компетентүүлүктөрдү окуучунун универсалдык окуу аракеттери менен бирге калыптандыруу маселелери [Текст] / М.А. Сатыбекова // КББА Кабарлары. – Бишкек, 2021.

DOI:10.54834/16945220_2023_2_218

Поступила в редакцию: 29.05.2023 г.

УДК 371.261

Касымалиев М.У.

к.п.н., директор школы-лицея им. А.Молдокулова, Кыргызская Республика

Асанова М.Б.

профессор школы-лицея им. А.Молдокулова, Кыргызская Республика

Ибрагимов Ж.У.

профессор школы-лицея им. А.Молдокулова, Кыргызская Республика

МЕКТЕПТЕ ТРАДИЦИЈЛУУ ЖАНА АРАЛЫКТАН ОКУТУУ СИСТЕМАСЫНДА ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУ ИШИН УЮШТУРУУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК НЕГИЗДЕРИ

Бул илимий макалада орто мектептерде традициялык жана аралыктан окутуу системаларында окуучулардын билим берүү иш-аракеттерин уюштуруунун педагогикалык негиздери каралат. Изилдөөнүн предмети - күндүзгү жана аралыктан окутуунун натыйжалуу интеграциясын камсыз кылуучу санариптик технологияларды колдонуунун педагогикалык шарттары. Изилдөөнүн максаты - жалпы билим берүүчү мектепте дистанттык жана күндүзгү окутуу формаларын интеграциялоонун педагогикалык шарттарын иштеп чыгуу. Коюлган маселелерди чечүүнүн жүрүшүндө төмөнкү изилдөө методдору колдонулду: изилдөө темасы боюнча философиялык, психологиялык-дидактикалык жана методикалык адабияттарды теориялык талдоо; жалпы билим берүүчү мектептердеги сабактарда, дистанттык олимпиадаларда, долбоорлордо жана курстарда окуучулардын аралыктан окутуу иш-аракеттерин моделдөө. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы: мектептин информациялык билим берүү чөйрөсүндө берилген окуу материалынын курамына, мазмунуна, түзүлүшүнө, дизайнына жана эргономикасына коюлуучу педагогикалык талаптар

формулировка каланган. Натыйжалуу окутууну ишке ашыруунун зарыл шарттары катары сырттан окуу формалары менен айкалышкан дистанттык формаларга педагогикалык жана технологиялык талаптар аныкталган жана илимий жактан негизделген. Изилдөөнүн практикалык мааниси - жогорку класстын окуучуларын аралыктан окутууну уюштуруу модели иштелип чыккан жана практикада текшерилген. Дистанттык онлайн режиминде окуу процессин уюштурууда информациялык билим берүү платформасы апробациядан өтүп, электрондук окуу китептери, электрондук журнал билим берүү платформалары мугалимдердин практикалык иштеринде колдонулду. Изилдөөнүн жүрүшүндө алынган теориялык жана практикалык тыянактар аралыктан окутуу формаларын колдонуу менен мектептик окутуунун өнүгүү перспективасын ачат: айрым дисциплиналарды окутуудан баштап, билим берүү мекемесинин масштабында аралыктан окутууну уюштурууга чейин.

Негизги сөздөр: электрондук окуу китептери; информациялык технологиялар; жаңы билим берүү стандарттары; баалоонун критерийлери; санариптик технология.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В СИСТЕМЕ ТРАДИЦИОННОГО И ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЕ

В данной работе рассматриваются педагогические основы организации образовательной деятельности учащихся в традиционных и дистанционных системах обучения в средних школах. Предметом исследования являются педагогические условия применения цифровых технологий, обеспечивающие эффективную интеграцию очного и дистанционного обучения. Цель исследования - разработка педагогических условий интеграции дистанционной и очной форм обучения в общеобразовательной школе. В ходе решения поставленных задач были использованы следующие методы исследования: теоретический анализ философской, психолого-дидактической и методической литературы по теме исследования; моделирование дистанционной учебной деятельности учащихся на уроках, дистанционных олимпиадах, проектах и курсах в общеобразовательных школах. Научная новизна исследования заключается в следующем: сформулированы педагогические требования к составу, содержанию, структуре, дизайну и эргономике учебного материала, представленного в информационно-образовательной сфере школы; сформулированы и научно обоснованы педагогические и технологические требования к дистанционным формам в сочетании с заочными формами обучения как необходимые условия реализации эффективного обучения. Практическая значимость исследования заключается в следующем: разработана и проверена на практике модель организации дистанционного обучения старшеклассников. Информационная образовательная платформа при организации дистанционного онлайн-обучения прошла апробацию, электронных учебников, электронных журнальных образовательных платформ, применена в практической работе учителей. Теоретические и практические выводы полученные в ходе исследования, открывают перспективы развития школьного обучения с применением дистанционных форм обучения: от преподавания отдельных дисциплин до организации дистанционного обучения в масштабах образовательного учреждения.

Ключевые слова: электронные учебники; информационные технологии; новые образовательные стандарты; критерии оценивания; цифровые технологии.

PEDAGOGICAL BASES FOR ORGANIZING STUDENTS' LEARNING ACTIVITIES IN THE SYSTEM OF TRADITIONAL AND DISTANCE LEARNING AT SCHOOL

In this scientific article discusses the pedagogical foundations of the organization of educational activities of students in traditional and distance learning systems in secondary schools. The subject of the study is the pedagogical conditions for the use of digital technologies that ensure the effective integration of full-time and distance learning; the goal is to develop pedagogical conditions for the integration of distance and full-time forms of education in a comprehensive school. In the course of solving the tasks, the following research methods were used: theoretical analysis of philosophical, psychological, didactic and methodological literature on the research topic; modeling of distance learning activities of students in lessons, distance olympiads, projects and courses in secondary schools. The scientific novelty of the research is as follows: pedagogical requirements for the composition, content, structure, navigation, design and ergonomics of educational material presented in the information and educational sphere of the school; formulated and

scientifically substantiated pedagogical and technological requirements for distance learning in combination with correspondence forms of education as necessary conditions for the implementation of effective learning. The practical significance of the research is as follows: a model of organizing distance learning for high school students has been developed and tested in practice, which is an integration of full-time and distance learning; "the information educational platform for organizing online distance learning has been tested by electronic textbooks, electronic journal educational platforms, and applied in the practical work of teachers. The theoretical and practical conclusions obtained in the course of the study open up prospects for the development of school education with the use of distance learning: from the teaching of individual disciplines to the organization of distance learning on the scale of an educational institution.

Key words: *electronic textbooks; information technology; new educational standards; assessment criteria; digital technologies.*

Теманын актуалдуулугу: информациялык технологиянын тез өнүгүшү менен билим берүүнүн традициялык ыкмалары жаңы санариптик технология багытындагы ыкмаларды колдонсо боло тургандыгын ачыктоо менен окутуунун жана окуу процесстеринин жаңы формаларын түзүштү. Бул жаңылыктардын бири – КОВИД-19 пандемиясынан улам өзгөчө актуалдуулугун далилдей алган аралыктан окутуунун зарылчылыгынын маанилүү экендиги далилденди десек жаңылышпайбыз. Окуу процессин традициялык жана аралыктан окутуу системаларында мектептеги окутуу процессин натыйжалуу ишке ашыруу үчүн мугалимдердин, методисттердин жана изилдөөчүлөрдүн көңүлүн буруу менен жаңы илимий-практикалык изилдөөлөрдүн кеңири багыты ачылды.

Изилдөөнүн максаты жана милдеттери: биздин изилдөөнүн негизги максаты – окуучулар үчүн натыйжалуу билим берүүнү камсыз кылуу үчүн традициялуу жана аралыктан окутуу системаларында окуу процессинин педагогикалык негиздерин изилдөө. Бул максатка жетүү үчүн төмөнкү максаттар коюлду:

1. Окуу процессинин мүнөзүн жана түзүлүшүн, анын компоненттерин салттуу жана аралыктан окутуу системаларында анализдөө.
2. Традициялык жана аралыктан окутуу процессин уюштуруунун педагогикалык принциптерин аныктоо.
3. Традициялык окутууда колдонулган педагогикалык технологиялардын уникалдуу өзгөчөлүктөрүн изилдөө.
4. Традициялык жана аралыктан окутууда окутуу процессин уюштурууда, жана ишке ашырууда мугалимдин ролун талдоо.
5. Окуу процессин салттуу жана аралыктан окутууда, класстын ичинде, сыртында уюштуруу ыкмаларын изилдөө.
6. Традициялык жана аралыктан окутуу системаларында колдонулган окутуунун ар кандай формаларын жана ыкмаларын аныктоо.
7. Традициялык жана аралыктан окутуу системаларынын артыкчылыктарын жана кемчиликтерин баалоо, окутуу процессин уюштурууну, ишке ашырууну жакшыртуу боюнча сунуштарды берүү.

Изилдөөнүн гипотезасы. Окутуунун күндүзгү жана дистанттык формаларын интеграциялоо окуучуларга үзгүлтүксүз билим берүү процессин уюштурууга, окутуунун сапатын жогорулатууга жана төмөнкү дидактикалык шарттарды ишке ашырууда окуучулардын чыгармачылык потенциалын ишке ашырууга мүмкүндүк берет:

- окуу ишмердүүлүгүн уюштуруу үчүн маалыматтык билим берүү чөйрөсү түзүлөт;
- билим берүү процессинде маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу окутуунун күндүзгү жана дистанттык формаларын оптималдуу айкалыштырууга өбөлгө түзөт;

- окутууну уюштуруунун дистанциялык формаларына карата салттуу формалар менен айкалышкан педагогикалык жана технологиялык талаптар аткарылат.

Жогорудагы маселени чечүү үчүн, ошондой эле көчүп гипотезаны текшерүү үчүн, биз **изилдөөнүн төмөнкү милдеттерин** аныктадык.

1. Биздин өлкөдө жана чет өлкөлөрдө колдонулган аралык режимде студенттердин окуу иш-аракеттерин уюштуруу жолдорун талдоо.

2. Мектептин маалыматтык билим берүү чөйрөсүнүн курамын жана түзүмүн педагогикалык көз караштан талдоо жана негиздөө, аны педагогикалык процесстин компоненттерин жана билим берүү мекемесинин интеллектуалдык, маданий потенциалын топтоочу ачык система катары кароо.

3. Системалык жана инсандык-ишмердик мамиленин негизинде мектептин маалыматтык билим берүү чөйрөсүндө берилген окуу материалынын мазмунуна, түзүмүнө, эргономикасына талаптарды иштеп чыгуу жана негиздөө.

4. Мектеп окуучуларын күндүзгү жана аралыктан окутуу формаларын интеграциялоонун негизинде окуу ишин уюштуруунун моделин түзүү жана практикада текшерүү; мектептеги билим берүү процессинде интеграциянын маңызын аныктоо, негизги этаптардын мазмунун, моделдин элементтеринин өз ара байланышын негиздөө.

5. Окутуу-тарбиялоо процессинде күндүзгү жана дистанттык технологиялардын интеграциясын колдонуунун өзгөчөлүктөрүн, чыгармачылык активдүүлүктү өбөлгөлөөгө жана өнүктүрүүгө таасирин аныктоо, анын негизинде окутууну уюштуруунун дистанциялык формаларына карата педагогикалык жана технологиялык талаптарды аныктоо.

Изилдөөнүн методологиясы: биздин изилдөө теориялык жана эмпирикалык изилдөө ыкмаларын айкалыштырган татаал методологияга негизделген. Педагогикалык адабиятты, онлайн ресурстарды жана эмпирикалык маалыматтарды колдонуп, традициялык жана аралыктан окутуу системаларында окутуу процессин уюштурууну жана ишке ашырууну талдайбыз. Ошондой эле, сурамжылоолор, маектер жана байкоолор сыяктуу маалыматтарды чогултуу жана талдоо үчүн сапаттык жана сандык изилдөө ыкмаларын колдонобуз.

Бул изилдөөнүн теориялык-методологиялык негизи болуп төмөнкүлөр саналат:

- Аралыктан окутуунун теориялары Е. С. Полат жана А. В. Хуторскийдин эмгектеринде, заманбап дидактиканын идеялары С. А. Щенковдун жана Н.В. Никитинанын эмгектеринде чагылдырылган;

- И.Бекбоевдун «Инсанга багытталган мамиле теориясы», В. П. Симоновдун жана С.К. Калдыбаевдин эмгектеринде МКТ - компетенттүүлүк мамилесинин концептуалдык жоболору каралган;

- орто мектептеги педагогикалык процессти компьютерлештирүү жана билим берүүнү санариптештирүү идеялары М.У.Касымалиевдин, А.Д. Онгарбаеванын, А.Д.Ибраевдин, М.Б.Асанованын жана Ж.У.Ибрагимовдун илимий эмгектеринде берилген [3-7];

- аралыктан окутууну колдонуунун дидактикалык жана уюштуруу-методикалык маселелери Т.Е. Воробьева, Е.А. Федорова, Т.Э.Исаков, Н.В. Никитиналардын илимий эмгектеринде каралган [1,2,8,9].

1. Окуу иш-аракеттеринин түшүнүгү жана анын структурасы:

- "Окуу ишмердүүлүгү" түшүнүгүн аныктоо жана анын окуу процессиндеги ролу;

- Окуу ишинин түзүмү: максаттары, милдеттери, мазмуну, методдору, каражаттары, уюштуруучулук-педагогикалык шарттары.

Окуу иш-аракеттери белгиленген окуу максаттарына ылайык билимди, көндүмдөрдү жана көндүмдөрдү өздөштүрүүгө багытталган процесс. Ал билим берүү процессинин негизги

компоненти болуп саналат жана бир катар функцияларды аткарат: окуучулардын интеллектуалдык жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу, алардын инсандыгын өнүктүрүү, кесиптик ишмердүүлүккө даярдоо ж. б.

Окуу ишмердүүлүктүн структурасы төмөнкү **компоненттерди камтыйт:**

Максаттар – окуу иш-аракеттеринин натыйжасында эмнеге жетишүү керектигин аныктайт. Максаттар так, конкреттүү жана өлчөнүүчү болушу керек.

Милдеттер – максаттарды деталдаштырат жана аларга жетүү үчүн зарыл болгон конкреттүү кадамдарды аныктайт. Тапшырмалар окуучулардын жашына, жөндөмүнө жана билим деңгээлине ылайыктуу болушу керек.

Мазмуну – студенттер үйрөнүшү керек болгон темаларды, предметтерди жана материалдарды аныктайт. Ал актуалдуу, кызыктуу жана окуу иш-аракеттеринин максаттарына жана милдеттерине ылайык келиши керек.

Методдору – окуу процесси кандай өтөөрүн аныктайт. Методдор ар түрдүү, натыйжалуу жана окуучулардын муктаждыктарына ылайыкташтырылышы керек.

Каражаттары – окуу процессинде кандай куралдар жана материалдар колдонуларын аныктайт. Каражаттар жеткиликтүү, заманбап болууга жана окуу ишинин милдеттерине жана максаттарына шайкеш келүүгө тийиш.

Уюштурууга – педагогикалык шарттар окуу ишмердүүлүгү жүрүп жаткан чөйрөнү аныктайт. Аларга окуу мейкиндигин уюштуруу, убакыт алкагын сактоо, окуучулардын жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу жана окуу процессинин натыйжалуулугуна таасир эте турган көптөгөн башка факторлор кирет.

Окуу иш-аракеттеринин структурасы, демек, минималдуу чыгым менен максималдуу натыйжага жетишүүгө мүмкүндүк берген окуу процессин уюштурууга комплекстүү мамиле кылат.

Педагогикалык шарттар кадимки жана дистанттык окутууда окуучулардын окуу иш-аракеттерин уюштурууда негизги ролду ойнойт. Келгиле, аларды кененирээк карап көрөлү.

Традициялык окутууда:

Класста жана мектепте жагымдуу психологиялык климатты түзүү. Студент мугалимдин жана классташтарынын колдоосун жана түшүнүгүн сезиши керек. Бул окуучуга активдүү болууга жана үйрөнүүгө даяр болууга мүмкүндүк берет.

Класста ар түрдүү иш-чараларды уюштуруу. Мугалим окуучулар чарчабашы жана окуу процессине кызыкдар болушу үчүн иштин ар кандай ыкмаларын жана формаларын колдоно билиши керек.

Окуу материалдары менен системалуу иштөө. Мугалим окуучуларга окуу китеби менен иштөөнү, негизги нерсени баса белгилөөнү, көчүрмөлөрдү жана резюмелерди жасоону, контролдук иштерди жана рефераттарды жазууну үйрөнүүгө жардам бериши керек.

Кайтарым байланыш жана баалоо. Мугалим окуучуларга эмне туура, эмне туура эмес экенин түшүнүшү үчүн жооп бериши керек. Ошондой эле окуучулардын билимин жана жөндөмүн баалоо, окуучуларда кандай билим бар экендигин жана кандай билимди өздөштүрүү керектигин түшүнүү керек.

Дистанттык окутууда:

Сабактарды өткөрүү үчүн техникалык базанын болушу. Аралыктан окутуу үчүн компьютерлер, интернет, онлайн сабактарды өткөрүү үчүн программалар керек.

Окуу материалдарын уюштуруу жана структуралоо. Мугалим материалдарды окуучуларга керектүү окуу материалын тез жана оңой таба тургандай кылып уюштурушу керек.

Окуучулар менен жекече иштөө. Мугалим окуучулар менен жекече иштей алышы керек, анткени аралыктан окутууда окуучу айрым маселелерди түшүнбөй, мугалимдин жардамына муктаж болушу мүмкүн.

Окуу процессин уюштуруу жана баалоо. Мугалим окуучуларга эмне туура, эмне туура эмес экенин түшүнүшү үчүн жооп бериши керек. Ошондой эле окуучулардын билимин жана жөндөмүн баалоо керек

Дистанттык окутуунун негизги аспектилеринин бири болуп окуу процессин натыйжалуу уюштурууга жана окуучулардын коюлган максаттарга жана милдеттерге жетишүүсүн камсыз кылууга мүмкүндүк берген педагогикалык технологияларды колдонуу саналат. Дистанттык окутууда педагогикалык технологияларды колдонуунун айрым өзгөчөлүктөрүн карап көрөлү:

Информациялык-коммуникациялык технологияларды (ИКТ) колдонуу. Дистанттык окутуу билим берүү ресурстарына жеткиликтүүлүктү камсыз кылган, билим берүү процессинин катышуучуларынын ортосундагы байланышты камсыз кылган жана окуу иш-аракеттерин натыйжалуу контролдоого мүмкүндүк берген ИКТны колдонбогонго мүмкүн эмес.

Интерактивдүү окутуу методдору. Дистанттык окутууда окутуучу менен окуучулардын, ошондой эле окуучулардын өз ара байланышын максималдуу камсыз кылуу маанилүү. Бул үчүн интерактивдүү окутуу ыкмалары кеңири колдонулат, мисалы, талкуулар, топтук долбоорлор, веб-конференциялар, онлайн тестирлөө ж. б.

Жеке мамиле. Дистанттык окутуу окуучулардын жекече өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен окуу процессин уюштурууга мүмкүндүк берет. Адаптивдүү билим берүү технологиясын колдонуу, окутуучуга жана окуучуларга окутуунун мазмунун, темпин жана ыкмаларын жекече ыңгайлаштырууга мүмкүндүк берет.

Билимди контролдоо жана баалоо. Дистанттык окутууда билимди көзөмөлдөө жана баалоо өзгөчө маанилүү. Бул үчүн ар кандай ыкмалар колдонулат, мисалы, онлайн тестирлөө, өз алдынча иштөө жана кийинки текшерүү, ошондой эле окуу иш-аракеттерин алыстан көзөмөлдөө.

Системалуулук жана ырааттуулук. Дистанттык окутуу кадимки окутууга караганда окуу процессин кыйла так уюштурууну жана структуралаштырууну талап кылат. Окуучулар билимди эффективдүү өздөштүрүшү үчүн берилген структураны жана ырааттуулукту так сактоо маанилүү.

Традициялык жана аралыктан окутуу системасында окуу процессин уюштурууда мугалимдин ролу негизги маселелердин бири болуп саналат. Дистанттык окутууда мугалим менен окуучу бири-биринен алыстап кетсе дагы, мугалим окуу процессинде маанилүү ролду ойнойт.

Кадимки окутууда мугалим сабакка жеке катышууга, студенттер менен баарлашууга, суроолорду берүүгө, материалды түшүндүрүүгө, көзөмөлдү жүргүзүүгө, билимди баалоого жана пикир билдирүүгө мүмкүнчүлүк алат. Дистанттык окутууда мугалим видеоконференция, электрондук почта, чат, форум ж. б. сыяктуу өз ара аракеттенүүнүн башка түрлөрүн колдонушу керек.

Традициялык жана аралыктан окутуу системасында мугалимдин негизги милдеттери:

- Окуу процессин уюштуруу жана пландаштыруу;
- Сабактарды, лекцияларды жана практикалык сабактарды даярдоо жана өткөрүү;
- Окуу материалдарын тандоо жана колдонуу;
- Окуучулардын билимин контролдоо жана окуу натыйжаларын баалоо;

- Кайтарым байланышты жана консультацияларды уюштуруу;
- Окуучулардын жеке өзгөчөлүктөрү менен иштөө.

Дистанттык окутууда мугалим аралыктан окутуу технологиялары менен иштөө, онлайн куралдарды жана платформаларды колдонуу, окуучулардын кызматташуусун жана байланышын уюштуруу сыяктуу кошумча компетенцияларга ээ болушу керек. Ошондой эле окуучулардын жеке муктаждыктарын жана өзгөчөлүктөрүн эске алуу, аларга окуу материалдарын жана иш форматтарын тандоо мүмкүнчүлүгүн берүү маанилүү.

Ошентип, мугалим традициялык жана аралыктан окутуу системасында окуу процессин уюштурууда маанилүү ролду ойнойт, сапаттуу окутууну жана окуучулардын билимге болгон муктаждыктарын канааттандырууну камсыз кылат.

Сабактан тышкаркы мезгилде окуучулар окуу материалын изилдөөнү улантып, үй тапшырмаларын аткарып, өз алдынча билимин тереңдете алышат. Окутуунун кадимки формасында мугалим өз алдынча изилдөө үчүн кошумча адабияттарды жана окуу куралдарын сунуштай алат. Дистанттык окутуу формасында окуучулар үчүн кошумча онлайн курстар жана интерактивдүү материалдар да бар.

Сабакта жана сабактан тышкаркы мезгилде окутуунун кадимки жана дистанттык формаларында окуу иш-аракеттерин уюштурууда ар бир окуучунун жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу, окуу үчүн жагымдуу атмосфераны түзүү жана окуу иш-аракеттеринде өз алдынчалуулукту колдоо зарыл.

Кадимки жана дистанттык окутууда иштин ар кандай формаларын жана окутуу методдорун колдонууну изилдөөдөгү аныкталга жагдайлар.

Кадимки жана аралыктан окутуу системаларында окуу процессин натыйжалуу уюштуруу үчүн иштин ар кандай формалары жана окутуу ыкмалары кеңири колдонулат. Айрымдары окутуунун кадимки формасында натыйжалуу болушу мүмкүн, ал эми башкалары аралыктан окутуу формасында.

Окутуунун салттуу формасында иштин эң кеңири таралган формалары лекция, семинар, практикалык иш жана жеке иш болуп саналат. Лекциялар көбүнчө негизги теориялык маалыматты берүү үчүн, семинарлар - мисалдарды талкуулоо жана талдоо үчүн, практикалык иш - чаралар - практикалык көндүмдөрдү жана көндүмдөрдү бекемдөө үчүн, ал эми жеке иштөөсү - окуучулардын өз алдынчалыгын жана чыгармачылыгын өнүктүрүү үчүн колдонулат.

Дистанттык окутууда иштин эң кеңири таралган түрлөрү видео лекциялар, вебинарлар, онлайн курстар жана өз алдынча иштөө тапшырмалары болуп саналат. Видео лекциялар студенттерге материалды ыңгайлуу убакта жана өз темпинде үйрөнүүгө мүмкүндүк берет, вебинарлар студенттерге суроолорду берүүгө жана материалды реалдуу убакыт режиминде талкуулоого мүмкүндүк берет, ал эми онлайн курстар студенттерге материалды этап-этабы менен, Тест жана тапшырмаларды аткарууга мүмкүнчүлүк берет. Өз алдынча иштөө үчүн тапшырмалар эссе жазууну, рефераттарды жазууну, практикалык тапшырмаларды жана долбоорлорду аткарууну камтышы мүмкүн.

Окутуунун эки формасындагы негизги окутуу методдору окуучулардын когнитивдик ишмердүүлүгүн активдештирүү ыкмалары болуп саналат, мисалы, көйгөйлүү окутуу ыкмасы, долбоор ыкмасы, изилдөө ыкмасы, бизнес оюн ыкмасы ж.б. алар окуучулардын сынчыл ой жүгүртүүсүн, чыгармачылыгын, өз алдынчалыгын жана өзүн-өзү жөнгө салууну жайылтышат. Мындан тышкары, аралыктан окутууда онлайн байланыш жана кызматташуу ыкмалары активдүү колдонулат, мисалы, топтордо иштөө, форумдар, чаттар жана башкалар.

Традициялык жана дистанттык окутуу системасынын артыкчылыктары менен кемчиликтерин талдоо, ошондой эле үзгүлтүксүз жана аралыктан окутуу шарттарында окутуу иш-аракеттерин уюштуруу боюнча сунуштарды берүү.

Окутуу системаларын салыштыруу - традициялык жана аралыктан окутуу, ар биринин бир катар артыкчылыктары менен кемчиликтерин баса белгилөөгө мүмкүндүк берет. Мисалы, аралыктан окутуунун негизги дагы бар, мисалы, мугалим жана башка окуучулар менен түз байланыштын жоктугу, жалгыздык сезимине жана мотивациянын жетишсиздигине алып келиши мүмкүн, ошондой эле окутуучу тарабынан көзөмөлдүн жоктугу, бул окутуунун сапатынын жана окуучулардын билим деңгээлинин төмөндөшүнө алып келиши мүмкүн.

Традициялык окутуу шарттарында окуу иш-аракеттерин уюштурууда сабакты жана сабактан тышкаркы иш-чараларды уюштурууга, иштин ар кандай формаларын жана окутуу методдорун колдонууга жана окуучулардын ар кандай түрлөрү менен иштөөгө көңүл буруу керек.

Дистанттык окутууда виртуалдык класстын ишин уюштурууга, ар кандай маалыматтык технологияларды колдонууга, мугалимдердин пикирлерин жана көзөмөлүн уюштурууга өзгөчө көңүл буруу керек.

Ошентип, кадимки жана дистанттык окутууда окуу иш-аракеттерин ийгиликтүү уюштуруу үчүн, ар бир окуу тутумунун бардык өзгөчөлүктөрүн эске алуу керек, тиешелүү педагогикалык технологияларды жана иштөө ыкмаларын тандап, жана окуучулар билимди мүмкүн болушунча натыйжалуу өздөштүрүп, алардын жөндөмдөрүн жана көндүмдөрүн өнүктүрө тургандай кылып окутууну уюштуруу зарыл.

Жыйынтыктап айтканда, илимий макалада, изилдөөнүн негизги жыйынтыктарын чыгарууга болот, анын маанилүүлүгүн баса белгилеп, тыянактарды актоого болот.

Бул жаатта мындан аркы изилдөөлөрдүн келечеги дагы белгилениши керек. Мисалы, дистанттык окутуунун контекстинде ар кандай педагогикалык технологиялардын натыйжалуулугун изилдөө, ошондой эле кадимки жана дистанттык окутуу тутумунда ар кандай курактагы топтордо окутуу иш-аракеттерин уюштурууга салыштырмалуу талдоо жүргүзүү сунуш кылынышы мүмкүн.

Жыйынтык

Традициялык окуу системасын санариптик технологияларды колдонуу аркылуу окуучуларга кесипти багыты берип окутуу максатында аралыктан окутуу системасын дагы бирдиктүү мектептеги окутуу системасында колдонуунун киргизсе:

биринчиден, окуучуларга кесиптик багыт менен окутуунун деңгээлин көтөрүүгө шарттарды түзөт эле;

экинчиден, санариптик технологияларды колдонуу менен окуучулардын өз алдынча иштөөсүнө жогорку деңгээлдеги электрондук окуу материалдык түзүүгө шарттар түзүлөт эле;

үчүнчүдөн, жалпы билим берүүчү орто мектептерде окуучулардын өз алдынча окуу ишмердүүлүгүн өнүктүрүүгө шарттар түзүлүп, окуучуларга болгон окуу жүктөмдөрүн азайтууга болот эле.

Адабияттар тизмеси:

1. **Воробьева, Т.Е.** Организация учебной деятельности учащихся в условиях дистанционного обучения [Текст] / Т.Е. Воробьева // Педагогика. – 2020. – № 8. – С. 26-31.
2. **Федорова, Е.А.** Особенности организации учебной деятельности учащихся на уроке в условиях дистанционного обучения [Текст] / Е.А. Федорова // Педагогическое образование и наука. – 2021. – № 3. – С. 57-61.

3. **Касымалиев, М.У.** Орто мектептин билим берүүчү информациялык чөйрөсү жана анын билим сапатын башкаруудагы ролу [Текст] / М.У. Касымалиев, С.К. Калдыбаев, М.У. Касымалиев // Вестник Кыргызского государственного университета строительства, транспорта и архитектуры им. Н.Исанова. – 2022. - № 1 (75). – С. 135-143.
4. **Касымалиев, М.У.** Жалпы билим берүүчү орто мектептердин информациялык билим берүү чөйрөсүнүн түзүлүшү, калыптануу принциптери [Текст] / М.У. Касымалиев, С.К. Калдыбаев. // Вестник Ошского государственного университета. – Ош, 2021. – № 3. – С. 67-77.
5. **Касымалиев, М.У.** Жалпы билим берүүчү мектептин билим берүү процессиндеги информациялык-коммуникациялык технологиялар [Текст] / М.У. Касымалиев, С.К. Калдыбаев // Alatoo Academic Studies. – Бишкек, 2021. – № 3. – С. 92-101.
6. **Асанова, М.Б.** Окуу процессинде электрондук окуу китептерин колдонуу [Текст] / М.Б. Асанова, С.К. Калдыбаев // Alatoo Academic Studies. – 2021. - № 3. – С. 83-91.
7. **Ибрагимов, Ж.У.** Некоторые способы повышения информационно-коммуникационных компетенций учителей общеобразовательных школ [Текст] / Ж.У. Ибрагимов // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. – 2019. № 10. С. 184-188.
8. **Исаков, Т.Э.** Роль информационно-коммуникационных технологий в дистанционном обучения [Текст] / Т.Э. Исаков, А.А. Атабаев // Наука. Образование. Техника. – Ош, 2022. - № 3. – С. 118-122.
9. **Никитина, Н.В.** Организация учебной деятельности учащихся в условиях дистанционного обучения [Текст]: проблемы и перспективы / Н.В. Никитина // Образование и наука в современном мире. – 2020. – № 6. – С. 120-125.

DOI:10.54834/16945220_2023_2_228

Поступила в редакцию: 29.05.2023 г.

УДК:573.2:574:378(575.2) (04)

Чалданбаева А.К.*д.п.н., доц. Кыргызского государственного универ. им. И.Арбаева, Кыргызская Республика***Акматалиева Р.Ж.***ст. преп. Кыргызского Национального универ. им. Ж.Баласагына, Кыргызская Республика***Жаанбаева А.К.***преп. Кыргызского государственного универ. им. И.Арбаева, Кыргызская Республика*

СТУДЕНТТЕРДИ ОКУТУУДА ЭЛЕКТРОНДУК БИОЛОГИЯ ОКУУ КИТЕБИНДЕГИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ПАЙДАЛАНУУ

Макалада конкреттүү кырдаалдардын ыкмасы катары кейс-методду биологияны окутуунун билим берүү практикасына киргизүү процесси талданат. Изилдөөнүн максаты - интерактивдүү билим берүү технологияларынын бири катары биология боюнча электрондук окуу китебинде берилген кейс ыкмасын колдонуу. Төмөнкү методдор колдонулду: изилденүүчү маселе боюнча илимий-методикалык адабияттардын теориялык анализи; биологиялык дисциплиналарды окутууда методикалык ыкмалардын синтези. Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн негизинде "жалпы биология" курсун окутууда кейс-технологияларды колдонуу ар кандай татаалдыктагы биологиялык маселелерди чечүүгө, генетиканы изилдөөдө генетикалык проблемаларды коюу ыкмаларын иштеп чыгууга, үй-бүлө дарагын түзүүгө жана генетикалык тапшырмаларды аткарууга мүмкүндүк берери негизделген. Алынган натыйжалардын илимий баалуулугу биология боюнча генетикалык маселелерди чечүүдө кейс-методду ишке ашыруу студенттердин интеллектуалдык-чыгармачылык ишмердүүлүгүн активдештирип, практикалык багытты күчөтүп, биология боюнча билим алууга болгон мотивациясын жогорулатууда турат. Биология сабактарында кейс-методдорду колдонуу генетиканы изилдөөнүн жүрүшүндө материалды бекемдөөнүн практикалык-багытталган процессин жогорулатууга багытталган, бул чоң практикалык мааниге ээ. Изилдөөнүн теориялык-практикалык натыйжалары келечекте ЖОЖдордо биологдорду даярдоодо, ошондой эле педагогдордун квалификациясын жогорулатуу системасында билим берүү процессине киргизилиши мүмкүн.